

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. М.І. ПИРОГОВА
Кафедра філософії та суспільних наук

ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ
VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

20-21 листопада 2025 року

ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ

друкарня-видавництво
 ТВОРИ
творимо разом

ISBN 978-617-8845-16-2

9 786178 845162

www.tvoru.com.ua

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. М.І. ПИРОГОВА
Кафедра філософії та суспільних наук**

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

20-21 листопада 2025 року

ВІННИЦЯ 2026

УДК: 1(100)(036)
Ф 56

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протокол № 6 від 15.12. 2025).

Ф 56 **Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах.** Матеріали доповідей та виступів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 20-21 листопада 2025 року. – Вінниця : ТВОРИ, 2026. – 120 с.
ISBN 978-617-8845-16-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 20-21 листопада 2025 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, працівникам закладів вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, студентам та всім, хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, за грамотність, літературний стиль та інші відомості. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

УДК: 1(100)(036)

ISBN 978-617-8845-16-2

© ВНМУ ім. М.І. Пирогова, 2026
© ТОВ «ТВОРИ», 2026

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

**Ректор, Голова Вченої ради ЗВО, доктор медичних наук, професор,
професор кафедри ендоскопічної та серцево-судинної хірургії
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова
Петрушенко Вікторія Вікторівна**

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

**проректор ЗВО з науково-педагогічної та виховної роботи
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та
суспільних наук, академік НАН ВО України
Вергелес Костянтин Миколайович**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Харьковщенко Євген Анатолійович – доктор філософських наук, професор, завідувач ЗВО кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Куліш Павло Лаврентійович – кандидат філософських наук, доцент, завідувач ЗВО кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (відповідальний секретар)

Мельник Віктор Мирославович – доктор юридичних наук, науковий співробітник філософського факультету, доцент ЗВО кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Соколовський Олег Леонідович – доктор філософських наук, професор, професор ЗВО кафедри філософії та політології Житомирського державного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Панчук Ірина Іванівна – доктор філософських наук, професор, завідувач ЗВО кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету

Слюсар Вадим Миколайович – доктор філософських наук, доцент, завідувач ЗВО кафедри філософсько-історичних студій та масових комунікацій Державного університету «Житомирська політехніка»

Матусевич Людмила Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент ЗВО кафедри українознавства Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

15. Майданевич Л.О., Віштак І.В. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ НА ЗАХИСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КІБЕРПРОСТОРІ.....	57
16. Макаров З.Ю. ПРИНЦИП АКАДЕМІЧНОЇ СВОБОДИ І ПРОФЕСІЙНІ ЦІННОСТІ ВЧЕНОГО.....	59
17. Максименко І.Г. ФІЛЬТРУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГІГІЄНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	63
18. Марчук І.А. ПАРАДИГМИ І СПОСОБИ РОЗУМІННЯ ЛЮДЕЙ ОДНЕ ОДНОГО.....	67
19. Павленко П.Ю. ІДЕОЛОГІЯ «РУССКОГО МІРА» – РАШИЗМ У МОСКОВСЬКО-ПРАВОСЛАВНИЙ ОБГОРТЦІ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ.....	68
20. Потоцька І.С., Рисинець Т.П. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОФІЛАКТИКИ НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	73
21. Предко О.І. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СВОБОДИ ВІРОСПОВІДАННЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: БЕЗПЕКОВІ/НЕБЕЗПЕКОВІ АКЦЕНТИ.....	77
22. Птиця М.Б. РЕЛІГІЙНА ВІРА: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ КОНТЕКСТИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ.....	81
23. Рагушняк І.І., Школьнікова Т.Ю. ЖИТТЯ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ БОРИСА МАТЮШЕНКА (1883–1944 рр.).....	85
24. Родінкова В.В. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ: ВІД ФІЗИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ДО ЕТИКИ СПІЛКУВАННЯ ТА ВЗАЄМОДІЇ У СУСПІЛЬСТВІ.....	90
25. Соколовська М.О. ОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОТЕСТАНТСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОГО БАПТИЗМУ.....	93
26. Соколовський О.Л. АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ ВИМІР ПРОГНОЗУВАННЯ У СТРУКТУРІ РЕЛІГІЄЗНАВЧОГО ПІЗНАННЯ.....	96
27. Стадник Б.М. СУТНІСНІ ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬСТВА В КРИЗОВИЙ ПЕРІОД.....	99
28. Стадник М.М. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РФ.....	104
29. Трухманова С.Л. СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ГІДНОСТІ ТА СВОБОДИ.....	107
30. Ханжи В.Б. П'ЄР ТЕЯР ДЕ ШАРДЕН: РЕФЛЕКСІЙНІСТЬ – НООСФЕРА – БОЖЕСТВЕННЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	109
НАШІ АВТОРИ	114

боротьби за права людини. Саме гідність і свобода стають ключовими об'єктами цієї боротьби.

Дослідження соціокультурного виміру гідності та свободи показує, що ці цінності є фундаментальними для формування сучасного суспільства. Вони не лише визначають морально-етичні засади взаємодії, але й виступають чинниками соціальної стабільності та культурного розвитку. Гідність і свобода залишаються ключовими орієнтирами у світі, де швидкі трансформації змінюють структури соціальної реальності. Гідність і свобода є не лише абстрактними концептами, але й чинниками соціокультурної динаміки та ідентичності.

Література:

1. Український інститут національної пам'яті. Революція Гідності: аналітичні матеріали. Київ, 2016.
2. Castells M. Communication Power. Oxford University Press, 2009. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199567041.001.0001.
3. Гаврилюк А. Соціокультурні аспекти людської гідності в сучасному суспільстві // Філософська думка. 2020. №3. DOI: 10.15407/fd2020.03.05.
4. Забужко О. Філософія української ідентичності: історичні виклики і сучасні трансформації // Український гуманітарний огляд. 2019. №24. DOI: 10.18523/ugr2019.24.27.
5. Пролеев С. Свобода як цінність у контексті української модерності // Мультиверсум. Філософський альманах. 2018. Вип. 1–2. DOI: 10.35423/2078-8142.2018.1-2.01.
6. Кримський С. Буття, людина, культура: вибрані студії. Київ: Дух і Літера, 2017. DOI: 10.26616/ndic.2017.01.
7. Шевченко Г. Дигнітологія в українському суспільстві: теоретичні засади // Соціальні технології. 2021. №51. DOI: 10.34122/st2021.51.04.

Ханжи В. Б.,
д. філос. н., професор,
завідувач кафедри філософії, біоетики та іноземних мов
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна

П'ЄР ТЕЯР ДЕ ШАРДЕН: РЕФЛЕКСІЙНІСТЬ – НООСФЕРА – БОЖЕСТВЕННЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Еволюціоністська думка, що розвивається вже протягом декількох століть, являє собою величезне розмаїття інтерпретацій проблематики

становлення живої природи. Тим не менш, у всій цій різноманітності яскраво виділяються й спільні стрижневі положення, зокрема ті, в яких виокремлюються і обґрунтовуються два ключові «стрибки» у розвитку природи: від неорганічної до органічної матерії, а також від стадії життя до стадії розуму. У цих тезах представлено осмислення даного питання в теїстично-еволюціоністській концепції французького теолога й філософа П'єра Тєяра де Шардена.

Згідно з вченням Тєяра де Шардена, планетарний (який зрештою масштабується філософом до рівня космічного) еволюційний розвиток включає чотири етапи: *переджиття* (“before life came”), *життя* (“life”), *мислення* (“thought”), *наджиття* (“survival”). В межах своєї картини еволюційного руху від переджиттєвого стану матерії до виникнення та подальшого ускладнення живої природи автор пояснює, що під рівнем фізичного буття «тканина Всесвіту» із необхідністю містить шар іншої природи («*переджиття*») – той, що потенціє і актуалізує життя. Ще на етапі формування неорганічних сфер Землі (барисфери, літосфери, гідросфери, атмосфери) закладалися передумови виникнення особливої оболонки – *сфери життя* (*біосфери*). Проте в цій роботі дослідницька увага фокусується на подальших шарденівських роздумах. Йдеться про той фундаментальний рівень гео- і космoeволюції, який символізує набуття Універсумом атрибута розумності – рівень *ноосферного* буття. Вихідним у запропонованому аналізі слугує посил мислителя про те, що потенціювання життя «переджиттям» підготовило і подальший рух – до поетапного концентрування «внутрішнього Землі» (*the “within of the earth”*) [5, с. 71], тобто своєрідного психічного шару, який лежить в основі становлення свідомості в її всеземному значенні.

Позиціонуючи як найбільш досконалу саме людську форму свідомості, Тєяр де Шарден вирішує сконцентруватися на головній, на його погляд, властивості, що найяскравіше демонструє привілейованість людини над тваринним світом, – *рефлексії*. Рефлексія визначається ним як «...набута свідомістю здатність зосереджуватися на самому собі, оволодівати собою як об'єктом, наділеним власною специфічною послідовністю та цінністю: вже не просто пізнавати, а пізнавати самого себе; вже не просто знати, а знати, що ти знаєш» (переклад мій. – В. Х.) [5, с. 165]. Істота, що володіє властивістю рефлексійності, тобто здатністю не тільки мислення взагалі, а й, зокрема, *мислення про власне мислення*, формує навколо себе і в самій собі принципово нову реальність.

Людське буття, за висловом Тєяра де Шардена, є не зміною ступеня, а зміною природи. Інакше кажучи, виникнення людини є результатом не кількісного прирощення відмінності від тваринного світу, а якісної трансформації компоненти біосфери в інобуття – існування іншого рівня. Упродовж понад півмільярда років відбувалося поетапне опредметнення накопиченої у геохімічних, геотектонічних і геобіологічних пульсаціях

потенції, що врешті-решт вилилося у виникнення й концентрацію нервових систем (а до того ще мільярди років у показаній активності закладалися необхідні передумови такого видатного еволюційного акту). Цей процес Тейяр образно називає «підвищенням психічної температури».

Довготривале геобіохімічне становлення у концепції Тейяра де Шардена постає як сутнісно двоєдине: в ньому парадоксальним чином переплітаються властивість континуальності та періодичні революційні «зміни станів». Таке поєднання протилежних тенденцій бачимо в переході з атомарного рівня на клітинний, а також далі – у трансформації від клітини до «мислячої тварини»: з одного боку, концептуально-смыслова зв'язаність, що реалізується через принцип психічного генерування та концентрації, з іншого – «стрибки» до нових станів складності. І саме як «розриви у безперервності» (*discontinuity in continuity*) філософ витлумачує ключові події еволюції – і виникнення життя, і виникнення розуму [5, с. 169]. Породження мислення є революційним кроком, що за критеріями значущості й масштабності нічим не поступається виникненню життя. Психогенез, що вплив з біогенезу (а той, зі свого боку, – з геогенезу), у підсумку привів до людини. Проте тепер він поступається місцем становленню духу – ноогенезу. За висловом Тейяра де Шардена, гомінізація відкрила нову еру в історії планети [5, с. 181–183].

Проте у своїй оцінці геологічного руху мислитель не зупиняється на тому, як може здаватися, вищому рівні еволюції, що фіксується розумним життям у людській формі. Він привертає нашу увагу до майбутніх перспектив світобудови: чи має Універсум потенцію подальшого розвитку або на людині – такій, як вона є – еволюціонування закінчується? Тейяр вибирає оптимістичну перспективу і проголошує, що на людство, за умови що воно йтиме шляхом подальшого вдосконалення мислення, очікує наступний, завершальний, ступінь, у якому фіксується максимум еволюційної цілісності – *наджиття (survival)*. Цей вищий полюс еволюції – де Шарден позначає його поняттям «точка Омега» – є результатом підсумовування великого об'єму свідомості, що випрацьовується ноогенетичним процесом. Украй важливим є те, що цей процес надає дивний результат: не синтез-злиття, у якому втрачається будь-яка персональність, а *диференційована єдність*, у якій частини вдосконалюються, не втрачаючи своєї ідентичності, комплементарно до глобального цілого. «Точка Омега» є абсолютном досконалості, до якого прагне Всесвіт, або, як у такому сенсі його позначає сам філософ, *Божественне Середовище (The Divine Milieu)*. Пояснюючи суть цього фундаментального поняття, він вказує, що таким чином категоріально позначається всеохоплююча і всемогутня сфера, яка своїм неспинним плином створює, впорядковує, живить і складає в цілісність компоненти світобудови. Божественне Середовище як перманентно живе і палаюче Вогнище центрує всю світову сферу, і через це компоненти світобудови

поєднуються в ньому без ризику псування одне одного, їхнє взаємне відчуження гаситься.

У показаному відкривається концептуально значуща складова ноосферного становлення – морально-ціннісна (див. докладніше [2, с. 308–314; 3, с. 16]). Тейяр де Шарден наголошує, що становлення етичного виміру людського буття в Божественному Середовищі має як індивідуальну, так і колективну еволюційну компоненту. Розмірковуючи про складник *індивідуальної моралі*, французький автор виокремлює три чесноти, що є підставами насичення людського існування Божественним, – чистоту, віру і вірність [4, с. 132–140]. Водночас осмислення проблеми еволюціонування *колективної моралі* із необхідністю веде до питання щодо того, як долається дискретність і замкнутість міриад персональних мікрокосмів, як із них утворюється всезагальне Божественне Середовище? Мислитель вважає, що величезною силою, що забезпечує взаємозв'язок і підсумкове єднання індивідуальних людських монад, є *любов до ближнього*. Євангельський сенс передбачає нероздільність реалізації принципу любові до Бога та до ближнього: любов до Всевишнього передбачає і любов до Його творіння. При цьому розгортання любові, що принципово ознаменована вкрай дбайливим ставленням до кожної індивідуальності, у підсумку не призводить до утворення «загальнолюдського терміта», «...не перепливає елементи в один гомогенний блок, а, навпаки, диференціює їх» [1, с. 235]. Ноосфера в тейярівському задумі не є повністю безособистісними «всім» або «ніким». Вона – оптимально збалансована єдність, у якій цілісність узгоджується з автономністю й персоналізацією.

Отже, як зазначає Тейяр де Шарден, гідне й величне входження в Божественне Середовище, є доступним тільки спільним, загальнолюдським чином, і тому, ділячись любов'ю з іншими, людина багаторазово прирощує як рушійну силу єднання, так і міць Цілісності. Крайня межа в удосконаленні відносин світу й людини, яка у зовнішньому прояві здається оптимальним комплексом умов, що своїм могутнім енергійним підживленням на постійній основі забезпечують буття і становлення останньої, за глибинного підходу постає як стартова позиція коеволуційного шляху розвитку, за якого відбувається енергійний взаємообмін Божого Макрокосму та людського Мікрокосму.

Література:

1. Дуйкін В. Р. Концепт ноосфери в філософії П. Тейяра де Шардена. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. № 31. С. 234–238.
2. Запорожан В. М., Ханжи В. Б., Доннікова І. А. Шляхи зцілення людства: Життя. Розум. Моральність : монографія. Одеса : Олд+, 2025. 350 с.

3. Khanzhy V. B., Lazor N. V. The Formation of the Noosphere Concept: Volodymyr Vernadsky and Pierre Teilhard De Chardin. *Інтегративна антропологія / Міжнародний медико-філософський журнал*. 2025. № 1 (34). С. 12–18. <https://doi.org/10.32782/2519-4151-2025-1-2>
4. Teilhard de Chardin P. *The Divine Milieu. An Essay on the Interior Life* / Gen. ed., Engl. translation by B. Wall. NY : Harper & Row, 1960. 160 p.
5. Teilhard de Chardin P. *The Phenomenon of Man* / Engl. translation by B. Wall; Introduction by Sir J. Huxley. NY : Harper & Brothers Publishers, 1959. 320 p.